

لزوم رعایت عفاف و حجاب توسط زنان به عنوان یک ضرورت اجتماعی

سمانه دهقانخلیلی^۱

چکیده:

حجاب و عفاف همواره بخشی عمده از رسالت انبیا و اولیا و علما بوده است. زیرا حفظ حجاب و عفاف به حذف بسیاری از گناهان کمک می کند و رعایت حجاب اسلامی، به تهذیب و تزکیه نفس پرداخته و قرب الهی را نصیب انسان می کند. حجاب به معنای پوشاندن بدن زن در برابر نامحرم از احکام ضروری دین اسلام است و از مسائل مهم جامعه ماست و حجاب به معنای پوشش بیرونی و عفاف به معنای پوشش درونی است. این دو عامل باعث سلامت جامعه است و در صورت نبود این دو موجب به وجود آمدن مشکلات و اثرات مخرب زیادی در جامعه خواهد شد. بنابراین رعایت و ترویج حجاب و عفاف در جامعه اسلامی یکی از دغدغه های امروز جامعه اسلامی به شمار می رود که یکی از موضوعات حساس در جنگ نرم نیز همین موضوع است. مقاله حاضر تحت عنوان اهمیت و ضرورت عفاف و حجاب در جامعه اسلامی در صدد است اهمیت و ضرورت عفاف و حجاب در جامعه را مورد بررسی قرار دهد. طرح آن توصیفی بوده با هدفی کاربردی و به روش اطلاعات اسناد کتابخانه ای و مشاهده انجام شده. نتایج نشان داد که در عصر حاضر عفاف و حجاب نه تنها از ارکان و عوامل اصلی پیشرفت و توسعه هر کشوری محسوب شده بلکه بقا و دوام هر جامعه ای در گرو عفاف و حجاب می باشد.

کلید واژه: اجتماعی، پوشش، جامعه اسلامی، حجاب، زنان، عفاف

^۱ - طلبه سطح ۲، حوزه نورالثقلین میانشهر، بهار ۱۳۹۹.

مقدمه:

مسئله عفاف و حجاب یکی از مسائل پر چالش و همیشگی در همه اعصار و برای همه کشورها بوده و هست. ظلمی که به جنس مؤنث در طول تاریخ شده است از مثال گذشته است. با این حال هر ملت و قومی به فراخور مقتضیات زمانی و مکانی نسبت به آن و حد و حدود آن حساسیت داشته است. جمهوری اسلامی هم یکی از مسائل پرچالش همین مسئله عفاف و حجاب بوده است و با آنکه در این زمینه مطالب زیاد گفته و نوشته شده است ولی باز هم به نظر می رسد جای کار دارد و باید زوایای آن روشن تر شود البته آنچه در جمهوری اسلامی می گذرد منبعث از برداشت هایی است که از متون اسلامی و به ویژه قرآن می شود. از این رو، کنکاش در فهم آیات قرآن می تواند ابعاد این امر را روشن تر کند. حجاب و عفاف کامل دستور و توصیه ی خداوند مهربان به همه دختران و زنان با ایمان است، **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلزَّوْجِکَ وَبَنَاتِکَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِینَ یُدْنِینَ عَلَیْھِنَّ مِنْ جَلَابِیْہِنَّ**^۱ ای پیامبر! به هم سران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: جلباب های (روسری بلند) خود را بر خویش فرو افکنند. این کار برای این که شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است. پوشش یا حجاب، به صورتی که زیبایی ها و زینت زن را بپوشاند و او را از چشم چرانی مردم هرزه و بی تربیت و آلودگان به شهوت حیوانی و حالات شیطانی حفظ کند، دستوری قرآنی، تکلیفی انسانی و برنامه ای اخلاقی است.^۱ اصل حجاب بنا به روایات مختلف از زمان خود پیامبر اکرم (ص) به وجود آمده است. به طوری که به عنوان مثال در تاریخ می خوانیم که بعد از نزول سوره نور، عایشه زنان انصار را به علت رعایت حجاب تحسین می کند. اسلام حجاب را برای مرد و زن متناسب با جسم و روحيات آن ها قرار داده و برنامه ای در خور آن ها تنظیم کرده است. واضح است که جسم زن از لطافت و زیبایی خاصی برخوردار است که این ویژگی ها متناسب با وظایف و مأموریت های او می باشد. زن در اسلام مقدس است و کانون مهر و محبت که باید شکرگزار این نعمت الهی باشد و آن را حفظ کند.^۲ حجاب یکی از ضروریات دین است و اگر کسی منکر یکی از ضروریات دین شود در صورتی که به انکار خداوند سبحان بینجامد

^۱ - احزاب: ۵۹.

^۲ - مطهری، مجموعه آثار، ص ۴۰.

مرتد و کافر است. حجاب زن از آن نظر اهمیت دارد که نه تنها حافظ اخلاق و تجسم تقوا و عفت در سطح جامعه است بلکه وجود چنین حکمی در اسلام، نوعی بزرگداشت زن و محفوظ نگه داشتن وی از نگاه مردان است. پس از نظر اسلام، حجاب و حفظ حریم زن یکی از حقوق زنان مسلمان است که هم خود باید آن را رعایت کند و هم مردان باید به آن احترام بگذارند. حجاب در اسلام از این منشاء سرچشمه می گیرد که محل انواع التذاذهای زن و مرد از یکدیگر تنها باید محیط خانواده باشد و اجتماع منحصرأ باید محل کار و فعالیت گردد. جامعه متشکل از زن و مرد و حضور غیر قابل انکار آنها در همه بخش ها و ارتباط کاری این افراد باعث می شود که مقوله ای به نام ضرورت رعایت حریم و حرمت ها و حفظ حجاب موضوعیت یابد.^۱

موضوع حجاب از ابعاد مختلفی مورد مطالعه و تحقیق قرار گرفته و کتاب ها و مقاله های فراوانی در این زمینه تدوین شده است اما کتاب شهید مطهری درباره فرهنگ حجاب و عفاف جدیدترین اثر پژوهشی در حوزه عفاف و حجاب می باشد که نویسنده در این کتاب به بررسی جایگاه و نقش جامعه در گسترش و نهادینه سازی فرهنگ عفاف و حجاب از چند دیدگاه مختلف پرداخته است. مزیت این مقاله نسبت به کتب مذکور، نوگرایی در بیان مباحث، می باشد. لذا محقق به جای رجوع به همه این منابع می تواند از این مقاله استفاده کند پس موجب صرفه جویی در وقت محقق نیز خواهد شد. هدف این مقاله بحث درباره کم و کیف پوشش نیست، بلکه می خواهد بیان کند که پوشش ابزار و مبین حرمتی است که اسلام برای زنان قائل شده.

سؤالاتی که مطرح است این است که آیا حجاب به معنای جدا کردن زن از جامعه و زندگی اجتماعی است و یا برای حفظ حرمت و دادن شخصیت به اوست؟ آیا هر کس حجاب داشت لزوماً عفیف است و هر کس حجاب نداشت لزوماً بی عفت؟

^۱ - مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، ص ۱۲۱-۱۲۰.

مفهوم عفاف:

در لغت نامه دهخدا^۱ در ذیل عفه و عفت و عفاف معانی مشترکی ذکر شده که آنچه مربوط به این بحث است شامل: پاکدامنی، پارسائی، باز ایستادن از زشتی، خودداری و امتناع از آنچه جایز و نیکو نباشد خواه در گفتار و یا کردار.

بعضی گفته اند عفاف به دو معنا است. یکی پوشش اجتماعی و دیگری قناعت اقتصادی. خواجه نصیرالدین طوسی که قطعاً متأثر از تفکرات فلسفی یونان هست هنگامی که از فضایل چهارگانه اخلاقی سخن به میان می آورد، جایگاه عفت را چنین تبیین می کند «فضایل چهار بود، اول: تهذیب قوت نظری و آن «حکمت» بود، دوم: تهذیب قوت عملی و آن «عدالت» بود و سوم: تهذیب قوت غضبی و آن «شجاعت» بود و چهارم تهذیب قوت شهوی و آن «عفت» بود»^۲.

عفت در لغت یعنی امتناع و خودداری از انجام دادن کار حرام و ناپسند است و در اصطلاح به معنی به وجود آمدن حالتی برای نفس انسان که او را از غلبه یافتن شهوت حفظ می کند.

مفهوم حجاب:

در قرآن واژه حجاب به معنای پرده است. آیات «وَمَا كَانَ لِشَرِّ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ»^۳.

و آیه ای که می فرماید: «وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ»؛ یعنی اگر از آن ها متاع و کالای مورد نیازی مطالبه می کنید از پشت پرده از آن ها بخواهید و بعدش که

^۱ - دهخدا، دایرة المعارف فارسی، ص ۱۵۹۶۵-۱۵۹۶۳.

^۲ - طوسی ۱۲۳ به نقل: کاظمی، لزوم رعایت حجاب و عفاف توسط زنان به عنوان یک ضرورت اجتماعی.

^۳ - شوری: ۵۱.

^۴ - احزاب: ۵۳.

می فرماید: « ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ »! معلوم می شود که حکم عام است برای همه ی زنان و مردان مؤمن.

شهید مطهری می گوید: ای کاش به جای حجاب همان ستر به کار برده می شد تا اینکه نگویند حجاب که به معنای پرده است مانع از حضور اجتماعی زن است. البته، مترادف گرفتن حجاب با پرده لزوماً به معنای حذف زن از صحنه اجتماع نیست و به معنای جدا بودن محیط است و این با پرده نشینی فرق دارد.^۲

حجاب در لغت به معنی پنهان کردن، پرده، مانع و حائل میان دو شیء است و در اصطلاح به شرم و حیای زن و مرد و نگه داشتن خود از نگاه به نامحرم به کار رفته است.

اهمیت حجاب

در اهمیت حجاب همین بس که با نگاه به تاریخ زندگانی بشر معلوم می گردد که همه انسان ها به صورت فطری و طبیعی نیاز به نوعی پوشش و رعایت عفت و حیا را لمس کرده اند و در حفظ آن سعی و کوشش نموده اند. انسان در آغاز برای پوشاندن بدن خود از چیزهای طبیعی استفاده می کرد. نخستین بار حضرت آدم و حوا برای پوشاندن برهنگی بدنشان از برگ درخت استفاده کردند.^۳

بنابر گواهی متون تاریخی در اکثر قریب به اتفاق ملت ها و آیین های جهان، حجاب در بین زنان معمول بوده است، هر چند در طول تاریخ، فراز و نشیب هایی را طی کرده ولی هیچ گاه حجاب به طور کامل از بین نرفته است.

آثار فردی حجاب

حجاب مایه ایجاد امنیت و آرامش

نفس آدمی از تمایلات بسیاری برخوردار است که مهم ترین آن ها شهوت شکم، دامن و حرص به مال و منال و جاه و مقام مربوط می شود. بدون شک یکی از بالاترین خواسته های

^۱ - همان.

^۲ - مطهری، مسئله حجاب، ص ۲۱-۲۰.

^۳ - سالاری، روان شناختی تربیتی عفاف و حجاب، ص ۱۹۶.

بسیار زنانی که با انتخاب سرپرست خود به سعادت و خوشبختی و یا به شقاوت و سیه روزی مبتلا می گردند.

مردان با غیرت همواره مراقب وضعیت خانواده اند و به مقتضای غیرت و فتوت و مردانگی بر محارم و ناموس خویش نظارت داشته، آنان را به رعایت عفت و حفظ حجاب پوشیدگی توجه می دهند و هرگز اجازه نمی دهند زنان و دخترانشان با بی حجابی و بدحجابی، خودآرایی و معاشرت و اختلاط با مردان بیگانه در جامعه، موجبات تحریک جنسی و تمایلات شیطانی در دل مردان نامحرم به وجود آورند.

بنابراین، رعایت عفت و حجب و حیای زنان که حجاب و پوشیدگی آنان را به دنبال دارد، مظهر و تجلی غیرت و حمیت مردان آن ها ست و البته خداوند چنین مردان غیرت مندی را دوست دارد. از این رو، نبی معظم اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «همانا خدای تعالی از بندگان خود، غیرتمند را دوست دارد».^۱

لعن و نفرین الهی ثمره ناگوار بی غیرتی

اگر امروز جوانان به سادگی از احکام ناب اسلامی می گذرند، اگر امروز در پی آزاد شدن از قید و بند حجاب هستند، اگر زنان و دختران امروز الگویی ندارند، اگر امروز مادر و دختر با دو پوشش و حجاب متفاوت در اجتماع ظاهر می شوند بدانید که از اسلام و حقیقت اسلام دور شده اند احکامی که جنبه ی فردی و اعتقادی دارد و ماهیت و فلسفه آن بر ایمان و اعتقادات فردی است و اساس اثربخشی آن بر خودسازی است، با اجبار تحقق نخواهد یافت. می توان گفت دلیل بخشی از بی حجابی زنان در جامعه، عدم توجه مردان و رضایت آن ها به بی حجابی ناموسشان است. اگر زنی بی حجاب است و خود را در جامعه نمایان می کند، علت آن را باید در بی غیرتی مردان جستجو کرد؛ چرا که چنین مردانی به بدحجابی زنان خویش حساسیت لازم را نشان نداده و پذیرفته اند که زنانشان این گونه در معرض دید شکارچیان گرسنه قرار گیرند. اگر مردی دارای غیرت باشد، در نگاهداری ناموس خود کوتاهی نمی کند و نمی پسندد ناموسش به عنوان طعمه شکارچیان قرار گیرد و همواره بیم آن دارد که تیر زهرآلود شیطان های دو پا، شریک زندگی او را زخمی نکند. در مذمت و

^۱ - نهج الفصاحه، ص ۱۵۳.

نکوهش بی غیرتی همین بس که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آن شوهری را که از همسرش غافل و نسبت به عفت و پاکدامنی او بی تفاوت است را لعنت نموده و فرمودند: «چنین فردی دیوث است».^۱ و در تعریف دیوث اظهار نمودند: دیوث کسی است که نسبت به همسر و ناموس خود غیرت نمی ورزد. یعنی از دیدن مرد بیگانه با همسرش، بیم و هراسی به خود راه ندارد، از آرایش و بی حجابی، خود نمایی و جلوه گری ناموس خود نزد مردان نامحرم، تعصب و پروایی ندارد و او را به حجاب و پوشش مناسب فرمان نمی دهد.

^۱ - مجلسی، حجاب شرعی در عصر پیامبر، ص ۱۱۶.

نتیجه گیری:

با رعایت حجاب و عفاف از طرف مردان و زنان (به ویژه بانوان در زمینه حفظ حجاب) جامعه از بسیاری از خطرات حفظ خواهد شد و مهمتر از همه اینکه با حفظ حجاب کیان خانواده که اصلی ترین نهاد اجتماع است، در معرض خطر قرار نمی گیرد. حجاب سبب تحکیم روابط خانواده و برقراری صمیمیت می گردد. حجاب نقش مؤثری در ایجاد آرامش روانی در برابر هیجانات و التهابات بنیان کن ایجاد می کند و مردم را در برابر تهاجمات بیرونی محفوظ می دارد. از آنجا که زن مظهر ظرافت و جمال آفرینش است، اصلاح جامعه در گرو تقوای زن و محیط خانواده کلاس درس او است. بر همین اساس زن مربی بستر است و می تواند با تربیت فرزندی، امتی را رهایی بخشد. حال جایگاه والای این گوهر آفرینش اقتضا می کند که در صدف حجاب قرار گیرد تا ارزش های او حفظ شود و این است فلسفه پوشش که خدای حکیم برای ناموس خلقت واجب کرده است. حجاب و پوشش برای بانوان به ویژه حجاب برتر یعنی چادر توجه به حریم عفاف و حراست آن از اصلی ترین سنگر زنان و از مهمترین و عمیق ترین و سودمند ترین قانون الزامی آفرینش برای آنها و جامعه است.

برای رسیدن به این هدف باید فرهنگ حجاب در جامعه گسترش پیدا کند، و در این امر دولت، خود مردم، رسانه های گروهی می توانند نقش مؤثری بر ترویج حجاب داشته باشند که در صورت تحقق این موضوع جامعه از خطرات حفظ و آسیب های اجتماعی کاهش می یابد.

منابع و مأخذ:

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. آسوده، محمد حسین، پژمردگی گل، تهران: رواق دانش، ۱۳۹۲.
۲. اسماعیل پور، غلامرضا، عطر عفاف، قم: نصایح، ۱۳۹۳.
۳. احدی جلفایی، حمید، سیمای حجاب و عفاف در آیات و روایات، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷.
۴. بانکی پور فرد، امیر حسین، عفاف و حجاب در سبک زندگی ایرانی، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۱.
۵. بهشتی، احمد، منشور عفاف، قم: مؤسسه بوستان، ۱۳۸۶.
۶. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: سازمان انتشارات جاویدان، ۱۳۲۴ ش.
۷. حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۶۳.
۸. حسینیان، روح الله، حریم عفاف، بی جا، نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۵.
۹. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۱۰. رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰.
۱۱. طباطبایی، محمد، کتاب شناسی حجاب، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۱.
۱۲. قرائتی، محسن، پوشش زن در اسلام، بی جا، نشر ناصر، چاپ نهم، ۱۳۷۰ ش.
۱۳. قمی، عباس، سفینه البحار، قم: ناصر الشیعه، بی تا.
۱۴. مجلسی، علامه، حجاب شرعی در عصر پیامبر، تهران: عطارد، ۱۴۰۳ ق.
۱۵. محمدی اشتیاردی، محمد، پوشش زن در اسلام، قم: ستاره، ۱۳۷۲.
۱۶. ———، حجاب بیانگر شخصیت زن، بی جا، اداره چاپ و نشر ناجا، ۱۳۷۵.
۱۷. مصطفوی، حسن، حجاب و عفاف، تهران: مرکز نشر آثار علامه، ۱۳۸۵.

۱۸. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۱.
۱۹. ——— مسئله حجاب، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۶.
۲۰. ——— نظام حقوق زن در اسلام، تهران: انتشارات صدرا، چاپ هشتم، ۱۳۵۷.
۲۱. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، تهران: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، ۱۳۰۵.
۲۲. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، قم: مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸.
ق. ۵.
۲۳. رهنما، اکبر، علی اکبر زاده آرانی، زهرا، خاری آرانی، مجید، "بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی و جلوه های تربیتی آن"، ۱۳۹۴.
۲۴. کاظمی، مهدی، "لزوم رعایت حجاب و عفاف توسط زنان به عنوان یک ضرورت اجتماعی"، ۱۳۹۳.